

Notat til den politiske gruppen Valg 2019 – forberedelse til kommunevalget

Valgkostnader og mulige inndekningsmåter

I prosjektgruppemøte 30.04. fikk administrasjonen i oppdrag å legge fram et notat om kostnader ved valg i de tre kommunene samt kostnader knyttet til utvidet satsing på forhåndsstemmegivning (valgkonteiner/-brakke, valgbuss m.m.).

1. Valgbudsjett og kostnader i de tre kommunene

Kostnader til valg gjelder valgutstyr, kurs, opplæring, honorar, bevertning, reklame, materiell, skys, rigging av utstyr, leie av lager m.m.

Stavanger baserer seg i forhåndsstemmeperioden i stor grad på eksterne valgmedarbeidere som får honorar. Rennesøy og Finnøy har ansatte som valgmedarbeidere og utbetaler overtidstillegg. Kostnadene knyttet til valg blir dermed noe ulikt når det gjelder honorar.

Stavanger kommune har de siste årene hatt et valgbudsjett på kr. 6 000 000 (i 2017 ble det innkjøpt ekstra valgavlukker innenfor gjeldende budsjett på til sammen kr. 500 000).

Rennesøy kommune sitt valgbudsjett var i 2017 kr. 250 000 (regnskapet i 2017 var kr. 50 500, i 2015 kr. 250 000, dette skyldes mindre utgifter til opplæring og reiser).

Finnøy kommune sitt valgbudsjett var i 2017 kr 200 000.

Bakgrunnsinformasjon - stemmeberettigede 2017 (2015)

Stavanger	90.232 (102.869, inkl. 16-17-åringer)
Rennesøy	3.169 (3.419)
Finnøy	2.112 (2.346)

2. Kostnader ved flere forhåndsstemmesteder

Stavanger kommune hadde i 2017 et forhåndsstemmested på torget i perioden 30.08. til 09.09. Antall innbyggere i Stavanger som forhåndsstemte til valget i 2017 var betydelig høyere enn tidligere (23,7 % i 2017 mot 18,0 % i 2013). Det antas at dette forhåndsstemmestedet har bidratt til høyere valgdeltakelse ved forhåndsstemmingen.

Åpningstiden var hverdager kl. 14 – 19, lørdag kl. 10 – 16 og søndag kl. 14 – 19. Det er påkrevd med 3 personer på hver vakt.

Kostnader til valgkonteiner/-brakke	Beløp
Skisser, videreutvikling, banner, leie, levering og montering	Kr. 102 500 eks. mva.
Levering og henting av valgutstyr til containeren	Kr. 7 500 eks. mva.
Honorar til valgmedarbeiderne	Kr. 50 000
Til sammen ca.	Kr. 160 000 eks. mva.

Det legges til grunn at vi må foreta en anbudsprosess knyttet til nye valgkteinere. Det er derfor uklart hva beløpet vil bli. Som et utgangspunkt legger vi til grunn kr. 150 000 pr kteinere.

Det kan i 2019 være aktuelt å ha forhåndsstemmesteder ved de største kjøpesentrene i bydelene, eks. ved Madlasenteret, Tastasenteret og Kilden. En av valgkteinerne kan eks. flyttes til Judaberg de siste dagene av forhåndsstemmeperioden dersom Finnøy reduserer antallet valglokaler valgdagen.

Kostnaden for tre nye valgkteinere blir ca. kr. 450 000.

I forhåndsstemmeperioden er det også mulig å ha et mobilt valglokale, eks. buss som kan stå på ulike steder eller en valgbåt som går mellom øyene i Finnøy. En forutsetning for en slik løsning er at det er mulig å ha valgavlukker (minst to), samt plass for to valgmedarbeidere til å registrere og ta imot stemmer. Dette kan eventuelt sjekkes opp nærmere.

3. Inndekning av økte kostnader

Det legges til grunn at økte kostnader knyttet til forhåndsstemmegivningen skal dekkes innenfor gjeldende budsjett. Det betyr at det må skje reduksjon på andre måter, eks.

- Redusert åpningstid på valgdagene, eks. fra todagers valg til endagsvalg i alle eller deler av valgkretsene
- Redusert antall valgkretser
- Annet

4. Valgdeltakelse – hva påvirker

Nedenfor gis en kort orientering om hva som påvirker valgdeltakelsen, som grunnlag for å vurdere mulige endringer.

[SSB](#) utarbeider etter hvert valg en analyse av valgdeltakelsen etter kjønn, alder, utdanning, innvandrere og landbakgrunn m.m.

[Regjeringen.no](#) har ulike artikler om valgdeltakelse. De fokuserer i stor grad på muligheten for å øke valgdeltakelsen for unge og innvandrere.

Rapporten [Valgdeltagelsen ved kommunestyrevalget 2011](#), Institutt for samfunnsforskning, 2013:01, gir også interessante innspill til bedre forståelse av hva som påvirker valgdeltakelsen.

I rapporten framkommer at forskjeller i valgdeltakelsen mellom norske kommuner i hovedsak gjelder forhold knyttet til de stemmeberettigede og ikke kommunen i seg selv. Den eneste faktoren som i analysen har en negativ effekt på valgdeltakelsen er arbeidsledighet i kommunen.

Rapporten påpeker at individuelle ressurser har stor betydning for valgdeltakelsen. Personer med høy utdanning og inntekt deltar mer enn andre. Kvinner deltar mer enn menn. Alder og innvandrerbakgrunn har også betydning. De yngste deltar mindre enn de middelaldrende og eldre. Personer med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika har betydelig lavere valgdeltakelse enn befolkningen for øvrig, også etter at det er kontrollert for sosioøkonomisk status.

Spesielle forhold i en kommune kan imidlertid påvirke valgdeltakelsen, eks. populære ordførere eller ordførerkandidater som kan bidra til å mobilisere velgere, spesielle saker som mobiliserer, noen kommuner har fått til en «deltagelseskultur» med en befolkning som deltar aktivt på mange områder, inkludert valg. Det påpekes videre at enkelte kommuner har en befolkningssammensetning som skulle tilsi høy valgdeltakelse, men hvor deltakelsen er enda høyere enn forventet. Dette kan

bety at en ressurssterk befolkning skaper en kultur som fremmer deltakelse. Tilsvarende, men med motsatt effekt, gjaldt for kommuner med en befolkning som er lite tilbøyelig til å delta i valg (eks. lavere utdanning og inntekt, arbeidsledige).

I rapporten framkommer blant annet at todagersvalg ikke har signifikante utslag for valgdeltakelsen. Heller ikke det å gå fra todagersvalg til endagsvalg hadde betydning. Antallet valglokaler spilte imidlertid en viss rolle i nordnorske kommuner med store geografiske avstander.

5. Forhåndsstemmegivning

Tilrettelegging for forhåndsstemming er i stor grad lovpålagt. Etter valgloven § 8-1 skal kommunen legge til rette for tidligstemmegivning fra 1. juli og forhåndsstemmegivning fra 10. august. I Stavanger kommune skjer tidligstemmegivning på Servicetorget og forhåndsstemmegivningen i kommunens administrasjonsbygg (Olav Kyrres gate 23).

Etter valglovens § 8-3 skal det også være forhåndsstemming på helse- og sosialinstitusjoner. Stavanger kommune har på denne bakgrunn forhåndsstemming på følgende steder:

- 23 alders- og sykehjem (med eventuelle tilstøtende omsorgsboliger)
- 6 frittstående omsorgsboliger
- Stavanger Universitetssykehus
- 2 psykiatriske avdelinger under SUS
- Stavanger fengsel
- KNM Harald Haarfagre
- Universitetet i Stavanger
- Hjemmestemming (kan bestilles)

I Rennesøy er det forhåndsstemmegivning på Rennesøy Bo- og rehabiliteringssenter, i tillegg til ordinær forhåndsstemmegivning i kommunehuset.

I Finnøy kommune er det forhåndsstemmegivning på Finnøy pleie- og omsorgssenter, i tillegg til ordinær forhåndsstemmegivning i Servicetorget på rådhuset.

Det er på bakgrunn av ovennevnte lite å hente på å redusere tilbudet på forhåndsstemmegivningen, da de fleste valgstedene er lovpålagte.

Valgdeltakelse i Stavanger, Rennesøy og Finnøy samt andre aktuelle kommuner (kilde ssb.no)

Kommune	Valgår	Valgdeltakelse	Andel forhåndsstemmer	Kommentar
Stavanger	2017 (st-valg)	78,3 %	23,7 %	Todagersvalg i 19 av 22 kretser
	2015 (k-valg)	58,3 %	13,8 %	
	2013 (st-valg)	77,9 %	18,0 %	
Rennesøy	2017 (st-valg)	82,5 %	16,7 %	Todagersvalg i 2 av 2 kretser.
	2015 (k-valg)	65,9 %	13,9 %	
	2013 (st-valg)	82,4 %	14,2 %	
Finnøy	2017 (st-valg)	84,7 %	22,1 %	Todagersvalg i Finnøy valgkrets. Ikke i de øvrige kretsene.
	2015 (k-valg)	67,7 %	16,5 %	
	2013 (st-valg)	82,9 %	20,8 %	
Sandnes	2017 (st-valg)	77,7 %	28,0 %	Valg kun mandag. 2013: Prøveprosjekt med elektronisk forhåndsstemming
	2015 (k-valg)	56,2 %	26,1 %	
	2013 (st-valg)	78,1 %	44,4 %	

Oslo	2017 (st-valg)	80,2 %	48,4 %	Todagersvalg i alle kretsene. Satsing på forhåndsstemming.
	2015 (k-valg)	63,0 %	33,8 %	
	2013 (st-valg)	80,3 %	38,7 %	
Bergen	2017 (st-valg)	81,8 %	46,5 %	Valg kun mandag. Satsing på forhåndsstemming.
	2015 (k-valg)	62,1 %	34,1 %	
	2013 (st-valg)	81,0 %	37,3 %	
Trondheim	2017 (st-valg)	80,1 %	43,6 %	Søndag kun ett sted. Satsing på forhåndsstemming.
	2015 (k-valg)	60,8 %	31,8 %	
	2013 (st-valg)	80,7 %	38,3 %	
Bærum	2017 (st-valg)	85,1 %	50,2 %	Valg kun mandag. Redusert til 15 kretser før 2015, satset på forhåndsstemming.
	2015 (k-valg)	63,6 %	27,1 %	
	2013 (st-valg)	85,1 %	31,8 %	
Tall for hele Norge	2017 (st-valg)	78,2 %	36,1 %	
	2015 (k-valg)	60,2 %	24,3 %	
	2013 (st-valg)	78,2 %	30,1 %	

6. Valgtinget

Alle tre kommunene har todagersvalg:

	Søndag	Mandag
Stavanger kommune	Kl. 15 – 20 i 19 av 22 kretser	Kl. 10 – 21 i alle kretsene
Rennesøy kommune	Kl. 16 – 20 i begge valgkretsene	Kl. 09 – 21 i begge kretsene
Finnøy kommune	Kl. 14 – 17 i Finnøy krets	Kl. 09 – 19 i Finnøy krets Kl. 13 – 18 i fire kretser (Fogn, Ombo, Sjernerøyane, Halsnøy) Kl. 13 – 17 i Nord-Hidle

Forholdet mellom valgdeltakelsen søndag og mandag er slik:

	Valgdeltakelse søndag	Valgdeltakelse mandag
Stavanger kommune	2017: 35 % 2015: 20 % 2013: 30 %	2017: 65 % 2015: 80 % 2013: 70 %
Rennesøy kommune	2017: 30 % 2015: ca. 30 % 2013: 30 %	2017: 70 % 2015: ca. 70 % 2013: 70 %
Finnøy kommune	2017: 14 % 2015: 11 %	2017: 86 % 2015: 89 %

Selv om det ikke forskningsmessig kan påvises en sammenheng mellom todagersvalg og økt valgdeltakelse, er det en verdi i seg selv å gjøre valget mest mulig tilgjengelig for velgerne. Det blir derfor en avveining mellom tilgjengelighet og kostnader.

Søndagsåpne valglokaler kan dekke et behov for velgere som ikke har mulighet for å forhåndsstemme eller stemme på mandagen.

Todagersvalg krever en del ekstra ressurser, både personellmessig, organisatorisk og økonomisk. En ekstra valgdag innebærer økte kostnader knyttet til honorar til valgmedarbeiderne, IT-støtte, bevertning, frakt, vakt- og sikkerhetsordninger, informasjon m.m.

Honorar til valgmedarbeiderne utgjør den største kostnaden. Bærum kommune har estimert kostnader forbundet med søndagsåpne valglokaler til mellom kr. 90 – 120 000 pr. valglokale. Dette kan synes å være vel i overkant av hva som er realiteten for Stavanger kommune, men det er ingen tvil om at søndagsåpne valglokaler gir store kostnader.

En av fordelene med søndagsåpne valglokaler er at det avlaster valglokalene mandag. Stavanger kommune har kjøpt inn flere valgavlukker til valget i 2019. Dette skal bidra til å redusere eventuelle køer.

Kostnader ved søndagsåpne valglokaler kan reduseres ved å begrense søndagsvalget til færre lokaler, eks. ett lokale i hver bydel, dvs. 7 valglokaler. Dette vil gi en besparelse på ca. kr. 300 000. (Reduksjon med 12 valglokaler, ca. 12 medarbeidere i valglokale, kr. 2000 i honorar søndag).

Alternativt kan Stavanger ha søndagsåpent i fire valglokaler: eks. administrasjonsbygget, Buøy-Hundvåg, Gausel og Tastahallen. Det reduserer kostnaden med kr. 72 000 ekstra.

7. Valgkretser:

Bystyret i Stavanger kommune vedtok i 2016 å opprettholde eksisterende 22 valgkretser. Rådmannen foreslo en reduksjon til 15 valgkretser. Prosjektgruppen bør vurdere om disse valgkretsene fortsatt skal bestå, eventuelt med justering av Austre Åmøy som naturlig kan høre til Mosterøy valgkrets (som Vestre Åmøy).

Rennesøy kommune har to valgkretser; Rennesøy og Mosterøy.

Finnøy har 6 valgkretser; Finnøy, Fogn, Ombo, Sjernerøy, Halsnøy og Nord-Hidle. Nord-Hidle krets har 18 stemmeberettigede og er for liten til å bestå som egen valgkrets dersom valgkretsene skal telles separat (som Stavanger kommune gjør).

Hovedargumentene for å vurdere stemmekretsinnndelingen nærmere er blant annet:

- Nye Stavanger tilsier at alle sider ved valggjennomføringen bør vurderes
- Løpende behov for å vurdere organiseringen av valggjennomføringen
- Stavanger kommune er en liten by geografisk sett, og valgkretsene bør ha mindre betydning
- Finnøys valgkretser må vurderes dersom det skal føres protokoll pr valgkrets (jf. Nord-Hidle)
- Større satsing på forhåndsstemmegivningen
- Elektronisk avkryssing i manntallet, dvs. innbyggere kan stemme i hvilken som helst krets.

Det legges fram egen sak om valgkretser til møtet i august.

8. Informasjon

Endring i valglokaler, enten dette gjelder flere forhåndsstemmesteder eller endringer valgdagene, må informeres grundig, eks. gjennom media, informasjon på kommunenes hjemmesider, sosiale medier, valgkortet m.m. Det må komme klart fram at innbyggere i alle de tre kommunene kan forhåndsstemme i valgcontainere og stemme i alle valgkretsene valgdagen.

9. Oppsummering av kostnader

Valgbudsjettet for valget i 2017 for de tre kommunene var kr. 6 450 000 til sammen.

Kostnader til valgkonteiner/brakke var ca. kr. 160 000.

Kostnader for 3 nye valgkabinetter antas å være ca. kr. 450 000. Det legges til grunn at økte kostnader til forhåndsstemmingen skal dekkes inn på andre måter. I praksis vil det si reduksjon av åpningstid (eks. reduserte søndagsåpne valglokaler) eller færre stemmekretser.

Forslag til vedtak:

Sak om valgkostnader og mulig inndekning tas til orientering. Det legges fram sak om endring av antall valgkretser til neste møte.

Bjarne Kvadsheim

Prosjektleder

Karen Hirth Thorsen

Prosjektkoordinator